

Lazdynų Pelėda.

Motulė paviliojo.

Brėško. Kas valanda tamsiau darėsi. Dvejetas mažučių vaikų, prisikišusių prie apšalusio langelio, žiūri į taką, ar neužjuoduos motulė grįždama.

Veltui mažučiai, pamėlynavusias nuo šalčio lūpas prie stiklų prirėmę, pučia, apšaluones tirpina, kaskart labiau temstančią tolumą permatyti stengiasi.

Takelis tuščias, nesimato motulės! Vien sniego vilnys, vėjo sukeltos, slankioja po laukus ir viesulai, po tyrus kaukdami ir dejuodami, smarkiai verpetus suka.

Visai sutemo. Vaikams nebejauku, žiburio užsižiebtai baisu: aplink trobelę kažin kas šlaistosi, baldosi: tai stogą laužo, tai duris klebena, tai vėl į langelį barškina staugdamas. Kamine kažin kas vaitoja.

— Užsižiebk tik žiburį, bus beįsigriaunąs į vidų, — mąsto sau vaikai.

Atsiminė Katriukė motulės pamokymą, kad tai — vėlės, vietos negavusios, šiokais vakarais taip žmonėms prisimenančios, maldos reikalingos. Kumštelėjo broliuką į pašonę ir, maldingai atsidusęs, ėmė kalbėti:

— Amžiną atilsį dovanok joms, Viešpatie! toms visoms nelaimingosioms, užmirštosioms vėlelėms.

Broliukas kalbėjo paskui.

Persižegnojo, ir abu tylėjo valandą. Katriukė pirma prašneko:

— Matai, Petriuk, jau nebedejuoja! Pasiklausyk tiktai. Mat, vėlelėms mūsų malda, kaip mums skanus kąsnelis. Nabagės!

Ar tikrai nurimo dejavimai, kas pasakys, bet mažučiams kažin ko drąsiau pasidarė ir, patylėjęs valandėlę, Katriukė vėl prašneko.

— Petriuk, susikurkiva ugnelę! Motulė parėjus bent turės kame sijonus ir autus išsidžiovinti, ir mudu prieš ugnelę pasišildysiva: vėjas trobelę išgairino, drebulys ima.

— Gerai sakai! — pratarė broliukas. — Ir išsivirsiva ko nors. Visiems praverės karštimo lašas.

— Tai virkivos! Bet ką? Su virimu nėra ko išišokti: pienelio nėra, pradaro viso labo krislas, kaip vištos galva; kruopų nėra, miltų dvejetas saujų . . .

— Virkivos bulvių! Supiaustysi keletą svogūnų, užpilsi batvinių rasalu, pridėsi gerai druskos, bus karališkas mirkalas! — patarė Petriukas, seiles rydamas.

— Dar žolinės išvirsiu. Cukrelio turiva; rasit, motulė duonelės parneš, tai bus pokylis! ... Petriuk! o iš kur imsiva malkų? — rūpestingai pridėjo Katriukė.

— Nesirūpink! malkų pas mus, kaip dvare. Vakar, subrėškus, apsisukau apie Bernoto skiedryną: visi, mat, buvo išvažiavę, — pašlemžiau balžieną, kaip mešką, užsinėriau virvę, ir tai beveik trūkio negavau, kol atvilkau ...

— Kame jį turi?

— Žinoma, asloj pametęs nelaikysiu, kad kiekvienas žioplis įėjęs pamatytų, o paskui liežuvį laidytų. Kamaroj, kampe, kankorėžiais apkasiau . . . Kam gi būtų protas galvoje? — gyrėsi gūvus Petris.

— Tylėk, vepki, netauzyk! Ar nežinai, kad sienos ausis turi? Rasit, Rimkienė jau besiklauso, — perspėjo Katriukė.

— Nebijau, ir jai parvilkau tvorgalių gana, — tarė Petriukas, ritindamas rąstą aslon.

Išsitraukęs iš palovio kaplį, atkylėjęs, leido iš viso vieko į rąstą. Neilgai trukus, linksma ugnelė tratėjo ugniavietėje, kibirkščiodama, o katiliuke ant vašo, putodamos, murmėjo verdamos bulvės. Vaikai, sutūpę prieš ugnį, šildėsi. Meili šilima apsvaigino juos; supurusios galvelės lenkėsi, lenkėsi, pagaliau palinko ant kelių.

Sumigo vaikai. Ugnelė, nebekurstoma, ėmė blėsti; blėso, blėso, ir visai užgeso.

Verdamos bulvės katilėlyje nustojo pliupėti. Vėjas, per neužkištą speltę įsisukęs, gainioja pelenus iš ugniavietės; kamine vėl staugia, dejuoja, verkia ...

Šelsta, užia žiemos audra; vaikai nieko nebegirdi: meilus sapnas, vargdienių ramintojas, ir juos mažučius nutildė.

Jau buvo pusiaunaktis, kada, gaidžiui pragyduš, vaikai pabudo.

Lauke tylu, ramu, niekas nebesibaldo po pastoge, nebesibeldžia ir durų nebeklebena. Pro nuledintus langų stiklus slenka iš dangaus aukštybių balzguna mėnulio šviesa, apšviesdama įdubusią viduryje aslos ugniavietę, Petriuko partemptą balžieną ir pas ugniavietę sumigusius vaikus.

— Petriuk! kame esi? Aš bijau! — verksmingai sušuko Katriukė.

— Tylėk, gėdą turėki! ir bliausi čia, lyg mažas vaikas, — ramino Petriukas.

— Motulė nepareina! — dejavo mergelė. — Nutiko kas nors! Šiokią dieną reikėjo ant upės ...

— Apnakvino pas Grikštus ir visas nutikimas, kaip anąsyk, ar atsimeni? Mes pilnas kertes priverkėme, o čia ryto metą, praaušus, tik mamytė kyšt beįeinanti su ryšeliu, karštais vėdarais nešina. Atmeni?

Mergelė nuo ašarų drebančiu balsu susijuokė, atsiminusi tą linksmą valandą.

— Taigi ir dabar nėra ko bliauti, — kalbinėjo Petriukas. — Kur gi dings neparėjusi? Praauš ir pareis, rasit, ir vėl ne tuščiomis rankomis. Žmonėse dabar papiovos netrūksta, mėsgaliais apsikrovo, — pridėjo, seiles rydamas, vaikas.

Per dieną praalkęs, priminus gardumynus, pajuto, kad jam viduriai silpsta.

— Katriuke, juk mudu bulves virėva; suvalgykiva keletą, kol motulė susivoks!

— Nenoriu nieko, man šalta; miego noriu, — traukydama nosia ir kasydama supurentą galvą, verksmingai atsakė mergelė, lipdama į lovą.

— Tai drėbkis, — tarė Petriukas, griebdamas iš katiliuko pusiaužales bulves, ir ėmė jas graužti, dūsaudamas.

— Oi, kaip šalta, — sudejavo mergelė lovoje. Petriukas užsidegė lempelę ir prisiartino prie lovos: mergelė, susirietusi į kamuolėlį, gulėjo visai neužsiklosčiusi.

Nori, kad jai būtų šilta, — tarė sau Petriukas, imdamas nuo gembės motinos sijonus. — Dabar matysi, ar bebus šalta!

Sudėjo ant mergelės visą skarmalų kūgi, apspaudė ir tarė:

— Na, dabar miegoki besveika!

Pats tuo tarpu prisistatė kėdę prie lentynos ir ėmė ieškoti, ko, nė pats nežinojo: ot ko nors ieško sukrimsti. Ir pasisekė jam: kažin kaip ir is kur geroką duonos plutą atrado. Gražiai nupūtė nuo jos dulkes ir vėl ėmė ieškoti. Atrado mėlyną popieriuką, kuriame visada motulė cukrelį laikė; daugiau nieko nerado. Nušoko nuo kėdės ir, išsitraukęs dvejetą svogūnių iš virtinės, kybančios ant sienos, ėmė juos piaustyti; supiaustęs dažė į druskinę ir valgė su pusiaužalėmis bulvėmis.

Taip apsižvalgęs, pasiėmė duonos plutą, buvo norėjęs laužti, bet užsimastė. Petriukas gerai žinojo, kad duonos daugiau nebėra, o, rasit, ir motulei niekas neduos: visaip būna, — tegu lieka rytojui! — Susipiaustysiu, vandeniui užpilsiu, išmirks, bus ubaginė: tik ėsk ir norėk.

Supiaustė, vandeniui užpylė, cukrelio grūdą įmetė ir paragavo; vėl šaukštą pasiėmė ir sriūbtelėjo; kišo dar trečią sykį šaukštą, ir susilaikė. Pažiūrėjo vidų puodelio.

— Ne perdaug, — tarė, galvą kraipydamas.

Išsitraukė šaukštą, aplaižė ir padėjo ant stalo; puodelį mediniu dangteliu uždengė ir, atsidusęs, užpūtė žiburį. Paskui apgraiBSTAIS nuėjo gulti ant krosnies.

Aukštai jau buvo saulutė pakilusi, kai įmigusius vaikus pabudino varstomų durų girgžtelėjimas.

— Motulė parėjo! — sušuko Katriukė, risdamos iš lovos. Petriukas galvatrukčiais nukrito nuo krosnies; bet vaikų džiaugsmas neilgai tetvėrė, nes juodu pamatė kaimynę Rimkienę vietoj laukiamos motulės. Nusiminė abudu, vien žiūrėjo į senikės akis, tartum, kokios žinios iš jos laukdami.

Senutė nieko nesakė, vien galvą lingavo, ir per jos susiraukusi veidą parietėjo žemyn keletas ašarų, kaip žirnių.

— Kada išėjo motulė? — paklausė vaikus trumpai.

— Vakar auštant išvadino pas Strypeikus skalbinių skalbti . . . Mat, apnakvino . . . Neilgai trukus, pareis motulė . . . Juk pareis? — kalbėjo Petriukas, pats save džiugindamas.

Senutė liūdnai atsiduso:

— Vargu . . . bepareis, — tarė tylomis, — vargu ...

Nepabaigė. Jos balsas sudrebėjo ir, nususukusi, išėjo.

Vaikai stovėjo valandą, tartum, į žemę įkasti. Nebepaprasta apėmė juos baimė: jautė, kad prie jų artinasi kažin kas baisu, nebeišvengiama; jautė, kad su motule atsitiko kažin kas baisu. Porai valandų praslinkus, atėjo į trobelę keletas sodiečių; jų tarpe buvo ir Strypeikienė. Vaikai, vienas į užkrosnį įsispraudęs, antras už lovos galo tupėdamas, klausėsi žmonių kalbos ir viską į galvą dėjosi. Sužinojo iš jų kalbų, kad motulė po ledu pasmukusi, ir jos žmonės iešką, bet atrasti negali.

— Ne adata, atras, — raminos save Petriukas.

Jų vaikų protas nesiekė toliau.

— Atras, — kartojo sau, bet nei vienas, nei antras nepamanė, kad jau gyvos nebepamatys motulės; kai ji jau nebeprakalbins jų; nebepaglostys, nebepriqlaus; kad jos jau nebėra, — nebėra ant šio svieta; kad juodu vienu du pasilikusiu ant šio svieta, tarp svetimų žmonių...

Žmonės tuo tarpu apžiūrėjo viską, kas kame buvo: apčiupinėjo karvelę, avį su dviem jėriukais, taip pat viduj visus baldus ir indelius; o apžiūrėjus, nors ten nekoki buvo turtai, kiekvienam meilu buvo tai viską prie savęs subraukti, kaip sako svietas: vis į gyvenimą, ne iš gyvenimo. Be to, vaikai toki prakutę, taip pat prie ūkio neniekinami. Augintinis tai vis ne samdininkas, kuriam truputį kiek neįtiksi, susiriša ryšeli ir sudiev!

Apžiūrėję turtelį, vienas ir kitas užsimanė vaikus „priglausti", vienas kitas net giminybę išrado.

Na, ir pakilo ginčai. Augintinis tai ne samdininkas, — tai kiekvienas žino: subraukus, niekur neišbėgs, niekam nepasiguos; nei alga rūpi mokėti, nei valgio rūpinti, nei drapanų. O vaikai prakutę! patys tikrieji stumtuvai prie ūkio!

Ne dyvai tat, kad vyrų tarpe pakilo ginčai. Strypeikienė nė su kuo nesiginčijo; jos akys ir protas darbavosi tylomis: galvojo sau viena, stovėdama tarpduryje.

— Diena su galu! — tarė ji balsu, lyg į save. — Reikia eiti namo.

— Gerai sako kūma, — tarė vyrai, ir ėmė kepurių graibytis. — Turguj susieisim, o dar ir su savo bobomis reikia pasitarti.

Išvaikščiojo visi. Strypeikienė akimis palydėjo vyrus, šypsodama:

— Tarkitės besveiki! by tik aš savo apgalvojau, — tarė, ir gerai pasikaišiusi, nubrido stačiai per lauką namo.

Neilgai trukus, dvejetas šlajų pašliaužė po trobelės durimis; vienas valdė pusbernis, antras — pati Strypeikienė.

Su pusbernio pagalba ėmė ji viską „glausti", ir apybrėkšmiai vaikai buvo jau po geraširdės globėjos pastoge.

Ir prasidėjo mažučiams vargo dieneles; prasidėjo gyvenimas, kaip visų tų, kurie neturi

kam pasiguosti, už kuriuos niekas neužstos! ...

Globėja iš pirmos dienos pasirūpino, kad vaikai neišdyktų, ir katram paskyrė darbą.

Petriukas kapojo virbus, paskui sukapotus vilko vidun; nešiojo vandenį; vakarais skuto bulves arba apvarčius vijo ir botagus.

Ligu nuvargusiose rankose sustojo urzdėti klebetas, šeimininkė tuoj šaukė:

— Apsnūdai jau, tinginių pasamone! Prie dubens jis tik vikras: ryja, kaip smakas pakulas. Darbelį kokį ligu paima, tuoj užmiega. Oi, verkia duonelė dykai ėdama! |

Petriukas nieko nesakė; klebetas vėl brūzgėjo, nors ant plaušų biro graudžios našlaičio ašaros.

Petriukas bent nakties laiku galėjo pasilsėti. Kitaip buvo su Katriuke: ji per dieną nusišliaužiusi, turėjo nakties laiku prie vaiko budėti. Pas lopšį pasimesdavo dryžą pakulinę gūnią ant aslos ir taip, lopšio kilpos neišleisdama iš rankų, snaudė. Dažnai tekdavo vaiką nešioti, žadinti, dainuoti, o rytui išaušus, plauti skaras, aslą šluoti, skalbinius skalbti ir bulves skusti.

Akyse ėmė nykti vaikai. Mergelė išblyško; didelės mėlynos jos akys, tartum, geste užgeso; liūdnei žiurėjo į žmones. Jos lūpos niekad nepragarsėjo smagiu, nevaržomu vaiko juoku, nei linksmos dainelės gaida nesuskambėjo; pasidarė baugi, kaip laukinis žvėriukas: bėgo, žmogų pamačiusi, kiekviename savo žudytoją matydama.

Petriuką, priešingai, vargas sustiprino ir užgrūdė. Koliojamas, jis jau nebeverkė; sugniauždavo savo juodus, liesus, gyslotus kumsčius ir murmėjo sau:

— Nebeilgai, nebeilgai mumis žudysite! . . .

Prieš šeimininkę kibti nesiryžo Petriukas: žinojo, kad nepergalės; bet vaikus pamokyti jau keletą sykių buvo pašokęs jam noras, tik vis dar savo pajėgomis nesitikėjo.

Šeimininkų vaikai nuo pirmos dienos apsėdo našlaičius; įgrisdavo jiems, kaip tik įmanė. Tai jiems bevalgant pripildavo pelenu į putrą, tai, pro šalį eidami, grūšią duodavo, tai vėl Petriukui, su virbų glėbiu einant, staiga katras koją pakišdavo, o Petriukui asloj išsitiesus, kvatojo visi:

— Ot nevekšla, gaišena, kojų, žiūrėk, tingi kelti!

Kvatojo tėvai, toki prašmatną vaiką turį, kvatojo vaikai, tėvų giriami, ir naujus juokus galvojo.

— Jau kito tokio vaiko, kaip mūsų Stapis, tur būt, skersai ir išilgai svieta perėjęs, nerasi; toks, kad užaugs, tai ar prie vestuvių, ar šiaip per nibres, bus kaip medus varžomas! — iki ašarų juokdamos, kalbėjo Strypeikienė.

Stapis buvo vyriausiasis ir vienturtis sūnus, užtat, ko nepadarė, tai buvo gerai.

Stapiui visada buvo baltesnis viralas ir šiaip kašnis pakišamas; miegojo paprastai iki dvyliktos, o atsikėlęs, šlaistėsi per dieną. Atrodė, kaip gerai nupenėtas paršiukas: toks patatytas, toks paguldytas, arba kaip kiti sako: tasia skersio, tasia ilgio.

Vieną sykį, Petriukui vandeni benešant, Stapis grėbliakotį po kojų pakišo; Petriukas išsitiesė, ir abu kibiru pasiliejo. Tėvų troboj nebuvo. Petriukui akyse prašvito, tartum, troboj sužaubavo. Atsikėlė nuo žemės ir nesitikėjusiam Stapiui įsivėlė į čiuprą. Paduskinio ir pargriovė į klaną.

— Še tai tau, še tau! — šnibždėjo, murdydamas jam nosį purvyne. — Še tau, žinok manęs neužkabinti! Žinok, kad ir aš ne kelmas! Bėda man buvo, kol vieko neturėjau; dabar aš jumis visus išmokysiu!

Dar Petriukas, Stapiui galvą apžergęs, tebemurdė jį purvyne, kaip staiga durys atsidarė, ir Strypeikienė įpuolė. Žinoma, pasikėlė didelis triukšmas, ir Petriukas gavo uodegon, bet vis delto Stapiui, ką įdėjo, tai ir pasiliko.

Stapis nuo to laiko nebeužkabino Petriuko, nustojo pravardžiuotis, ir šiaip rimtesnis pasidarė. Užtat Strypeikienė nuo šios dienos, tartum, pasiuto; nei Petriukas, nei Katriukė įtikti jai nebegalėjo.

— Išmanysite, velniūkščiai, cibulės skonį, — murmėjo, — dovis prieš dovį; kaip jūs

man, taip ir aš jums! Ar neprivarysiu prie paklusnumo!

Kiekvienas žino, kad pats velnias to nepadarys, ką padaro pasiutusi boba. . . Na, ir neikė vaikus, kaip tik įmanė; šluotos beveik neišleisdavo iš rankos, apsisukdama talžė ja, kur papuolė, o nuo keiksmo, kaip žmonės sako, žemė linko.

Taip jai vieną sykį bešaukiant, nejučiomis įėjo kaimynė. Katalikiškas pasveikinimas užmirė jos lūpose; vien įėjus paklausė:

— Ko čia taip širdijies, kūma? Bijok Pono Dievo!

— Pati didžiau pasiustumei manim dėta; mažiausią darbą vienai reikia padirbti; nepadirbi — nieko nėra. Žiūrėk, į stalą iš visų kampų, kaip gyvatės, sušliaužia. Tada visi sveiki; visi našūs, ryja, kaip smakai pakulas. O tie aitvarai ar neėda sveikatos? Atbuli, kaip ir motina buvo; nepastumami, nepriprašomi: tik ėsti ir drypsoti. Pasakysi žodį, į akis šoka! Motina ar ne per savo atbulumą po ledu pasmuko? Sakiau ne kartą, kad tenai neitų skalbtis. Iš senų senovės visi žino, kad tenai buvo ir bus laumių skalbykla; kaip tik subrėkšta, ir išgirsi tikš takš, tikš takš, duoda kultuvėmis . . . Man pačiai, tik saulužė ėmė leistis, maniau pabaigsiu skalbti . . . tik staiga pliaušku, ir išplūdo ant vandens laumė; tik capt už kultuvės, ir paniro. Aš bėgti, o tenai ėmė šaukti: „Eik šen, padėsi mums skalbtis.“

— Laumės tai niekai; neužkabink jų, jos nieko pikta nedaro; bet dabar toj skalbykloj tikrai yra baisu . . . Ui! net dabar mane šiurpis ima, — susipurtino kaimynė.

— Na, kas nutiko? — paklausė prietaringa Strypeikienė.

— Aną sykį einu apibrėškus namo tuo taku, pro laumių skalbyklą, ir užsimaniau kojas nusimazgoti. Vanduo šiltas, įsibridau ir pliaušku. Tik girdžiu: šlinkš, šlinkš, kažin kas maldus sklaido. Pakeliu galvą, Štai per du žingsniu bestovinti maurais apsvėlusi . . .

— Kas? — bailiai paklausė Strypeikienė.

— Ogi jų dviejų motina . . .

— Na?

— Aš apmiriau; išsitraukiau rožančių ir ėmiau moti. O ji sako: „Nebijok, kaimynėle, ir kryžiumi nežegnok, nes aš ne velnias. Nibijok; lai manęs bijo tie, kurie mano vaikučius žudo!“ — Tai pasakiusi, pranyko: baltu rūku pavirto ir išsidraikė po maldynus.

— Meldžiamoji, kas gi tuos vaikus žudo? — rūsčiai murmtelėjo Strypeikienė.

— Nepasakė, o aš nesusipratau paklausti.

Strypeikienė sėdėjo valandą užsimasčiusi, rūsčiai susiraukusi.

Kaimynė žvitriai žiūrėjo į ją, paskui toliau savo kalbą tęsė.

— Ne aš viena ją mačiau, bet ir aš netikėjau, nemačiusi . . .

— Reikia kokios patarties žiūrėtis, — tarė Strypeikienė. — Toki kaip pradeda maivyti, tai galo nėra; paskui pro duris reiks bijoti išeiti . . . Reiks mišias užpirkti, ar kryžių paupyj pastatyti . . .

Paskui, valandą patylėjusi, tarė:

— Šneka, kad jeigu taip imą maivyti, reikia numirėliui galvą nukirsti ir kojų gale padėti, kad nepasiektų pasiimti ir užsidėti; nuo to laiko nebesišmėkloja . . .

— Čia nieko negelbės net kryžiai, nei mišios, nei galvos kirtimas! — tarė kūma rimtai. — Motinos dvasios neužmuši ir nenuramins: ligu vaikas cypt, ji kiukt ir gyva. Motinos meilės ir mirtis nenutildo!

— Tai įsigavau bėdą per savo širdies gailingumą, už mano gerą širdį dar ramybės neteksiu.

— Ko gi bijai, kūma? — tarė šypsodama viešnia. — Juk ir ji sakė: lai skriaudėjai biją. O tamstos tai nei šildo, nei šaldo.

— Pasakyk man, ko tie vel . . . mažyčiai tenai vis lenda; juk niekas nieko nesakė, o kur bus buvę, žiūrėk, ir susilindę į maldynus, — guodėsi Strypeikienė.

— Rasit, ir jie matė?

— Jeigu ir matė, tai nesisakys matę.

— Žinoma, — pridėjo liūdnei viešnia, — motulė vilioja . . . Mergelė kažin ko akyse

nyksta, rasit, kada pabučiavo motulė. Nereikia jų tenai leisti...

— Mano vaikai taip pat vis tenai lenda: ten maldos esančios gražesnės . . .

— Na, na, mat, jau akys apdumtos. Matysi, kada nubrauks nuo kranto, kaip savo.

— Oi, oi! — sudejavo Strypeikienė. — Galva sukasi . . .

— Bet ir man čia neilgu: užsišnekėjau; o juk diena su galu. Reikia eiti; sudie kūma!

— Sudie, keliauki sveika, — atsakė Strypeikienė; bet kūmos nepalydėjo, kaip pridera svetį palydėti; pasiliko, rūpestingai berymojanti.

Kaimynė, išėjusi, pasisuko takeliui per kadugynus. Čia, matyt, jos laukė dar dvi sodietės.

— Na, ką? — paklausė abidvi, — pasisėkė?

— Pasisėkė kuo puikiausiai, — atsakė Strypeikienės viešnia. — Toki, kurie Dievo nebijo, turi bijoti velnių ir šmėklų. Uždaviau bobai pipirų.

— Ilgai raugės, — juokėsi visos.

— Rasit, pasiliaus nabagus žudžiusi. Gailėsys ima žiūrint: nudriskę, nuplyšę, pajuodavę, kaip žemė. Juozapienė pasakojo, kad vaikai pieno lašo nematą: balintą viralą verčiau paršeliams išpilanti, o jiems nebalinto atpilanti į kokią šukę . . . Bedūšė boba! Juozapienė pasakys, kaip bus dabar. Ar nebus permainos.

— Kokia Juozapienė? — paklausė draugės.

— Ogi paties Strypeikos sesuo: vyrui mirus, prisidailino tuoj prie jos Strypeikienė. Boba jauna, kvaila, įtikėjo meiliais žodeliais; susinešė viską: turėjo keletą karvių, avių, mat, gyvenimuką valdė. Turtelį sužinojo Strypeikienė, o brolienę pamynė. Dabar verkia senė po laiko; įtikti negali: ligu kas nenutiko, pirmasis žodis: „Eik po velniais!“ O kur eisi? Kas laukia kame? ...

— Na, kad *gi* pats Strypeika už seserį neužstoja, — pasistebėjo kita žmonikė.

— Eikit, eikit! Jis pats, kaip boba griežia, taip šoka: ir šuniu loja, ir katinu bliauna.

Mat, į gyvenimą ir jis parėjęs; žemė jos.

— Bet vis dirba! Kame teisybė?

— Kas dabar žiūri teisybės!

Tuo tarpu pas Strypeikienę didelės permainos įvyko. Buvo šeštadienio vakaras. Kaip visada, Petriukas su Katriuke išsitraukė bulvių krežulį ir sėdos skusti.

— Nereikia ši vakarą skusti! Juozapiene, paimk vandens, ištrink vaikams galvas, nuprausk!

Juozapienė, tokį nepaprastą brolienės paliepiamą gavus, net išsižiojo į ją žiūrėdama.

— Ko žiopsai? — sušuko Strypeikienė. — Kasvakar reikia tau nusimanyti juos aprūpinti; bet jūs visi manęs laukiate. Žiūrėk, kuo pavirto vaikai per tave!

— Per mane, per mane? — sudejavo senelė, ir geltonas jos rukšlotas veidas sudrebėjo, raukydamas, ir keletas ašarų iš apgesusių akių parietėjo žemyn.

— Nebark, tamsta, tetutės už mus, — atsiliepė iš kampo vaikai, — ji gera, labai gera!

— Tylėk, velniūkšti! kas tave klausia! — suriko Strypeikienė; bet tuoj nuščiuvo, kažin ką atsiminus.

— Toks tokį pažino ir alaus gerti pasivadino, — murmėjo rūsčiai Strypeikienė. — Susirado bičiuliai!

Tačiau vaikai gavo baltus marškinius, ir taip aptaisytiems padėjo ant mūro baltos duonos ir užbalintos putros naujame žaliame dubenėlyje.

Petriukas rijo, net ausys mazgės. Katriukė dvejetą šaukštų sriūbtelėjo ir padėjo.

— Kodel nery . . . nevalgai? — paklausė neramiai globėja, žiūrėdama į mergelę.

— Nenoriu; širdelai bloga, — atsakė mergaitė.

Pavakariui atėjus, Katriukė ėmė kaipti; bet iki šiol niekas tai nematė, ar matyti nenorėjo. Rasit, Strypeikienė ir matė, nes nuo kiek laiko prie vaiko jos nebevarė. Katriukė

kiaules ganė.

— Kažin, kaip tie vaikai guli? Pati nežiūrėjau, tai kažin, kas ten užkrosnyje dedasi, — tarė Strypeikienė, imdama nuo stalo lempele ir eidama i užkrosnį. — Ar nesakiau: lyg kiaulių kinis! . . . Kad man tuoj būtų pataisyta žmoniškai! Oi, atsakysite jus prieš Dievą! O vis tai Juozapienės atbulumas!

— Žinoma, ant ko krausi, kad ne ant manęs, — verkė senė. — Suėdei mane, amžinai suėdei, žmogžude! Vargdienių ašaros neišeis tau ant sveikatos; iki laiko! . . . Kas ką padaro, vis man nepakelti: aš kalta, kad vaikai badu stimpa. Aš kalta . . . O kad norėjau pagalvėlį tą senąjį duoti, ar nepasakei, broliene: — „dygulį į kepenas! Pamesk šiaudų glėbį“? Ir tą dryžąją gūnią, nuobraukinę, liepei duoti. Ką gi aš padarysiu? Ir aš ne geriau guliu, nors šešius pagalvius parsinešiau.

Vėlus jau buvo laikas, kada pas Strypeikus nurimo. Užkrosnyje tik nebuvo ramu: mergelė blaškėsi, iš miego šokosi, tai rankas tiesė, verksmingai guosdamos:

— Kam mumis palikai, mamyte, vargui vargti? Veskis su savim, motule, pasigailėk!

Petriukas, pabudęs, klausėsi. Baugu jam kažin ko pasidarė: ėmė budinti seselę. Prisilietė jos veido ir nustebo: taip jam pasirodė karštas.

— Eikim pas motulę, Petriuk! . . . Motulė maldyne stovi, mūsų laukia . . . Pasiilgo motulė . . . Eisiu, eisiu . . .

— Tylėk, tylėk! — ramino Petriukas.

Staiga pabudo Katriukė, atsisėdo ant gulto.

— Nebėra jau! . . . Nuėjo! — sudejavo, ir ėmė verkti.

— Kas? — pašnibždomis klausė broliukas.

— Motulė buvo, motulė. Pabučiavo mane, nuglostė . . . Tokia linksma, balta, graži . . . Angeliukas taip pat buvo . . . aukso sparneliais plasnojo . . . kaip tik tas, apie kurį pasaką sakė, tetutė . . . Ir nuėjo; nuėjo, o mane paliko! . . .

— Tylėk, tylėk! — ramino Petriukas. — Tu sergi, tau šilta. Oje, kokia galvelė karšta!

— Šalta man, Petreli, labai šalta, — skundėsi mergelė, ir vėl ėmė snausti.

Petriukas klostė, kaip įmanė; ką tik turėjo, tai ant sesers suklojo; bet ji nepaliovė klajoti. Gaidžiams nugiedojus, prieš aušrą, nutilo ir užmigo.

Petriukas, išeidamas galvijų ginti, paliko ją stipriai įmigusia.

Buvo sėkmadienio rytas. Šeimininkai į bažnyčią išvažiavo; Juozapienė kiaules išginė: Katriukei susirgus, nebeliko kam ganyti. Pačių vaikai iki pusdienio miegojo; mažąjį šeimininkė su savim pasiėmė.

* * *

Tylu buvo troboje. Mergelė pabudo, sunkiai atsiduso; slopino ją. Pasikėlė vandens ieškoti. Gėrė, gėrė, ir vėl iš gelmės atsiduso.

Buvo graži saulėta diena. Lange linksmi zirezėjo musės; ore girdėjosi paukštelių čiulbavimas: švilpavo varnėnai, čirškėjo žvirbliai. Lauke taip gražu, taip linksma, tik našlaitės širdyje liūdna. . .

Katriukė atsidarė langą ir klausėsi tų linksmų pavasario balsų. Bet jos nepralinksmino tie balsai; jos žydrios akys ašaromis paspringo . . .

Šit tenai „laumių skalbykla“. Vakarykštę kaimynės kalbą girdėjo Katriukė; kaip gi jai būti linksmi. . .

Tenai vargšė motulė, jų išsiilgusi laukia, o juodų nieko nežinojo. . .

— Eisiu. Bėdina motulė. . . Taip meiliai mane šianakt nubučiovo, nuglostė. . . Jos bijo motulės. . . Aš nebijau. . . Kad nepajustų kas. . . Jie pavydi. . .

Klausėsi valandą: niekame niekas nė čiukš. Palengva užlipo ant lango ir nusileido žemyn.

Dvasios trūksta; pavasario oras apsvaigino. Galva ūžia, ir tartum viskas sukasi. . . sukasi. . .

Šniokščia, siūbuoja paupyj laibos maldos, šnabždėdamos savo ilgais žiudrais lapais; siūbuoja, šniokščia. Tikrai valandomis rodosi, kad kas jose verkia.

Mergelės širdelė suplasnojo greičiau:

— Tai bėdina motulė! ...

Atsistojo ant kranto, bet... motulės nėra! Tyliai, rimtai banguoja upė. Ant vandens linguoja baltos lelijos. Kartais pliumptelės žuvelė vandenyj; mergelė nuo kiekvieno balso sudreba, stovi, laukia...

— Motule! motule! — dejuoja, — ar supykai? Tai aš, Katriukė, motule!...

Staiga iš lelijų tarpo dvejetas rankų išsitiesė, ir viršuj slaptingos gelmės matė mergelė savo motulę!

— Eik šen, dukrele, eik šen, mažute! — sušnabždėjo laibos maldos ir lelijos.

— Motule! — sušuko mergelė, ištiesė savo liesas rankas ir puolė gelmėn...

Susiūbavo laibos maldos, prasiskleidė lelijų žiedai, ant vandens nuo krašto keletas ribulių nubėgo, ir vėl viskas kaip buvę: taip gražu pasaulyje, saulė...

Petriukas, vakarą nuo bandos parėjęs, nemažai susirūpino, radęs tuščią gultą. Nuieškojo visus pašalius; niekame nieko.

Tik staiga jo atidžią atkreipė atdaro lango girgždėjimas.

— Argi ji būtų kur išėjusi? ... Katriuke!... Katriuke! — sušuko.

Niekas neatsiliepia, tik medžiai ūžia, ūžia...

— Katriuke! — sušuko balsiau; vėl niekas neatsakė.

Petriukas apsiverkė graudžiai.

— Kur ji dingo? — mąsto. — Rasit, motulė paviliojo? ... Kodel mane paliko? ...

Išėjo oran, atsisėdo ant slenksčio ir mąsto. Pakėlė akis aukštyn. Šviesios žvaigždutės mirgčiojo.

— Kaip ten šviesa! Tur būt, danguje, kad per tokį mažutį langelį tokia šviesa eina, — mąsto Petriukas. — Rasit, motulė su Katriuke žiūri pro kurį langelį... Bepigu ten joms danguje!... 0, rasit, taip kur nuėjo Katriukė ... 0, rasit, į maldyną... motulės ieškoti.

— Petriuk! — lyg sudejavo Katriukės balsas.

Petriukas pašoko, apsidairė, keletą žingsnių paėjo. Klausosi.

— Petriuk! — pasigirdo vėl nuo maldyno.

Petriukas ėmė bėgti į balsą. Pabėgėjęs, ir vėl klausosi.

— Petriuk! — aiškiai girdi vaikas.

— Katriuke!... kame esi? — sušuko Petriukas maldyne.

Niekas neatsiliepia. Klausos Petriukas; tik maldos šniokščia, vėjo linguojamos, ir lazdos šakose liūdnei lakštingalos čirvėja.

Pasilipo Petriukas į palinkusį ant vandens gluosnį ir dūmoja... Pro šakų tarpą žiūri Petriukas į gelmę; mato žvaigždes, mėnulį.

— Viskas ir tenai, vandeny, kaip čia, — mąsto...

Vakarinis rūkas nugulė ant upės, o tame rūke ... žiūri Petriukas: mamytė sėdi, ant kelių tūri Katriukę, kaseles pina... ir angeliukas prie jų dviejų stovi, aukso sparneliais plasnoja.

Vaikino galva ant šakų palinko, šypso per sapną...

— Petriuk, man ilgu be tavęs! eik šen pas mus!

— Einu! — sušuko Petriukas...

Ir palinkęs gluosnis sugirgždėjo, naštos netekęs: Petriukas nubėgo prie saviškių...

Valandėlė lingavo baltosios lelijos; vėl keletas ribulių per upę perbėgo; ir vėl ramu, tylu. Pas upę rasos ašaromis verkia palinkęs gluosnis, ir laibos maldos amžiną atilsį šnabžda...

* * *

Metų nesukako nuo tų atsitikimų, kaip staiga audra pakilo, ir perkūnas trenkė į Strypeikų trobą. Keistas dalykas: niekas neišdriso gesyti tos ugnies; žmonės šnibždėjosi

tylomis, bet niekas net daiktų nešti iš vidaus neįsišoko.

Strypeikienė išpuolė, keletą žingsnių pabėgėjo, sušuko baisiai ir parvirto nebegyva.

Atgaivino ją žmonės, bet ji nieko nebesuprato; bailiai žiūrėjo aplinkui, tai akis dengė, dejuodama:

— Šit... stovi su vaikais... stovi... ir žiūri į mane ... Gelbėkit!

Tai vėl rodėsi jai, kad velniai ją vežasis. Tada, nebeįmaldoma, bėgo, bėgo per laukus, galvą susispaudus, kol neparvirsdavo be žado.

Dvejeta mėnesių taip žuvusi, Strypeikienė nebeatsigavo parvirtus; rado ją žmonės baisiai išsišiepusią. Sako, buvusi juoda, kaip anglis.

Prakilnūs Stapis iš išgąščio nebylys pasidarė ir su tėvu sykiu ėjo per svieta šunis lodindamas.

Du mažuoju vaiku liepsnose sudegė.

Senelė Juozapienė tų baisenybių nesulaukė: dvejeta savaitių prieš gaisrą užėjo jai kažin kas, ir užgeso ramiai.